

Ds Jaco Zuurmond

5 oktober 2014 – 3e van de herfst
Genesis 13,2-18 \ Mat 21,33-43

Gemeente van de Levende,

Er valt wat te kiezen – zo zou je het verhaal van Abraham en Lot kort kunnen samenvatten. Abraham en Lot maken verschillende keuzes in het leven. Met achter die keuzes verschillende motieven. En na die keuze verschillende consequenties. Grote consequenties. Het verhaal van vandaag zinspeelt er al even op: Lot kiest voor de omgeving van de Jordaan... maar dat is de omgeving van Sodom. En alsof dat al niet genoeg is, wordt ons in een tussenregel ook nog verteld dat dit was 'voordat de Levende Sodom en Gomorra had vernietigd. En alsof dat nog niet genoeg is horen we op het allerlaatst ook nog dat de mannen van Sodom 'zeer misdadig waren en slecht voor DE LEVENDE, zeer slecht'. Er valt wat te kiezen – zo vertelt het verhaal van Abraham en Lot – en in die keuze staat heel wat op het spel, staat alles op het spel.

In zijn boek Amor Fati vertelt Abel Herzberg het verhaal van een van zijn medegevangenen in Bergen Belsen. Labi. Tot verbijstering van zijn medegevangenen weigerde deze Labi soep te eten. Er dreven namelijk af en toe stukjes paardenvlees in. Onrein vlees. Niemand begreep waarom Labi zich in die onmenselijke omstandigheden toch wilde houden aan die éne kleine strenge regel. In het kamp stond immers alles in het teken van het naakte overleven. En als ze gevaar opleveren voor het leven of de gezondheid gelden de Joodse spijswetten niet. Dat wisten alle gevangenen. Ook Labi wist dat. Maar toch, hij eet geen soep. Waarom niet? Ze gaan het hem vragen.

"Labi, waarom eet je geen soep?"

Maar Labi weert af.

"Labi, als je niet eet, dan komen de paarden je halen."

En dan fluistert Labi met een oneindige melancholie en ernst, als een bekentenis tot zichzelf: "Omdat er verschil is tussen rein en onrein."

Commentaar van Herzberg: "Er is verschil tussen rein en onrein en wij weten, al weet Labi het zelf misschien niet eens, dat het niet gaat om soep of paardenvlees, hetwelk ook Labi alleen maar verwerpt als laatste symbool, maar om de eerste zin uit de menselijke beschaving. Om de erkenning dat er iets is dat mag en iets dat niet mag".

Er valt wat te kiezen, altijd, en in die keuze staat heel wat op het spel, misschien wel alles.

Er valt wat te kiezen – maar wat eigenlijk? Wat is de keuze die er voor Abraham en Lot – voor ons dus – te maken valt? De keuze heeft grote consequentie, zo vertelt het verhaal – maar helpt datzelfde verhaal ons dan ook om die keuze te maken?

Als er één zin is in het verhaal van vandaag die opvalt, naast het herhaalde benoemen van de slechtheid van Sodom, en de consequenties van de sodomietische levenswijze (voor de goede orde, dat heeft niets met homoseksualiteit te maken, wél alles met gastvrijheid, en macht)... als er één zin is die opvalt, dan is dat de beschrijving van de streek rondom Sodom:

"Lot hief zijn ogen op en zag heel de omstreek van de Jordaan, rijk aan water overal, als de tuin van DE LEVENDE, als Egypteland..."

Een wondere zin, waarin twee uitersten bijeenkomen. De tuin van DE LEVENDE, dat is een letterlijk verwijzing naar de Hof van Eden, dat is het paradijs. Paradijs op aarde is wat Lot voor zich ziet, als hij zijn ogen opheft. Later zal de LEVENDE ook Abraham vragen zijn ogen op te heffen... Maar dan gaat de beschrijving van het gebied in één beweging door – als het Paradijs op aarde... als Egypte. Je hoeft geen groot Bijbelkenner te zijn om te weten dat Egypte in het Bijbels taaleigen staat voor onderdrukking, voor slavernij, voor een samenleving die weliswaar heel rijk is, heel welvarend, maar waarin die rijkdom totaal scheef is verdeeld. Piramidaal verdeeld. Een kleine top die rijk is op kosten van een brede arme basis[1]. Egypte is het land waarin het streven naar winst uiteindelijk de menselijkheid laat verdampen. Een economie die alles en iedereen uitput, opgebruikt, en eindigt in een dode zee. Egypte is de hel op aarde. Lot dacht dat het paradijs in te gaan, maar hij kwam in de hel, zo legt de reformator Calvijn de keuze van Lot dan ook uit.

Het gaat misschien nog wel dieper. Als hel en hemel samenvallen, als Eden en Egypte samenvallen, als Egypte Eden is... dan is Egypte zo niet 'goed', dan toch zeker de best mogelijke mogelijkheid... meer valt er op aarde van menselijk leven en samenleven niet te maken.

Als Egypte Eden is... dan valt er in feite niet te kiezen.

Dát is de keuze die Lot maakt. In de keuze van Lot wordt alle droom opgegeven, alle visioen losgelaten. Als Egypte Eden is, als het kwade goed is..., dan rest slechts een ééndimensionaal menszijn. Pak wat je pakken kunt. Zie dat je zo hoog mogelijk komt in de piramide. En maak je over de rest niet al te veel zorgen, want dit is de best mogelijke mogelijkheid. Beter dan dit zal het niet worden.

De verzoeking is dat je gaat denken dat er niets te kiezen valt.

Dat is de keuze van Lot. Lot koos 'voor zichzelf' zo lazen we fijntjes. Een woord met evenveel diepgang als consequenties. Een mens die 'voor zichzelf' kiest is uiteindelijk zo arm. Want zo éénzaam. Zo gesloten. Het lijkt de hemel..., gewoon jezelf mogen zijn!... het is de hel.

En wat kiest Abram? Hoe kiest Abram? Helpt het verhaal ons ook ten positieve? Als we blijkbaar níet moeten kiezen als Lot, hoe moeten we dan wél kiezen? Wat moeten we wél doen?

Zo heel veel lijkt Abram nog niet te kiezen, in het verhaal van vandaag. Zijn omgang met Lot is natuurlijk voorbeeldig: proberen ruzie te voorkomen – laat er geen twist zijn tussen mij en jou, wij zijn toch broeders, wij mannen -, en de ander de voorrang geven, de ander wat gunnen – kies jij links, dan neem ik rechts, kies jij rechts, dan neem ik links. Voorbeeldig gedrag, daar niet van, en de wereld zou er een stuk beter uit zien als iedereen zich gedroeg als Abram. Palestina/Israël (het is tenslotte Israëlzondag, vandaag) zou er bepaald anders uitzien wanneer Abram als voorbeeld zou gelden. Maar toch, de ware keuze van Abram gaat dieper.

De essentie van het geloof van Abram is niet gelegen in de moraal.

De essentie van het geloof van Abram is gelegen in zijn luisteren.

Abram luistert.

Geeft ruimte aan een stem. Aan een ander geluid.

"Een stem doorbrak de stomme ring van het bestaan", zo dicht Willem Barnard bij het verhaal van Abraham.

Een stem doorbrak de stomme ring van het bestaan...

Het luisteren naar deze stem is een ongekend heilzame ervaring.

De diepe ervaring dat er een keuze is die goddank elk kiezen voor mijzelf (wat geen keuze is, maar uiteindelijk de eenaamheid, de dood, de hel) overstijgt – dat er een Ander is die kiest voor mij.

De diepe ervaring dat leven en samenleven meer mag zijn dan zo snel mogelijk zo rijk mogelijk worden. Dan zo veel mogelijk verteren in zo kort mogelijke tijd. Koste wat kost.

De diepe ervaring dat iemand ons aanspreekt die meer in ons ziet. Veel meer. En die ons vraagt met hem mee te kijken.

De diepe ervaring dat er een stem is die ons roept naar beter leven, naar beter samenleven.

Naar een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Naar een nieuw menszijn.

Met deze stem komt een bestemming:

Een menszijn dat durft leven van genade, van vergeving, van liefde.

Een menszijn dat eindelijk het dodelijke 'voor-zichzelf' openbreekt, overstijgt. En zo leven tot Leven maakt.

Hoe je dat doet, zó mens - zijn? Dat is een lang verhaal. Een levenslang verhaal. Een levenslange trektocht zal het verhaal van Abram zijn. En van allen die als Abraham geloven.

Een levenslange trektocht, gedreven door een belofte.

Maar het begint met luisteren.

Dat is wat er te kiezen valt. En van die keuze hangt alles af.

..en Abraham treedt aan het licht

als een los woord uit een gedicht.

Nog klam van het geboortezweet,

blind als een vogel die niet weet

hoe hij zich eenzaam redden moet

buiten de banen van het bloed,

ademt hij diep de vrijheid in.

De wereld staat aan haar begin.

(Guillaume van de Graft, Aangaande Abraham)

Amen

Genesis 13, 2-18 – vertaling Oosterhuis

Abram was een man van groot gewicht geworden:

kudden, zilver en goud.

Uit het zuidland ging hij,

van de ene naar de volgende rustplaats,

de weg terug tot aan Bet-El,

tot waar allereerst zijn tenten stonden,
tussen Bet-El en Ai,
naar de offerplaats die hij daar toen hij begon gemaakt had.
Daar riep Abram de naam van DE LEVENDE.
Ook Lot, die met Abram was meegegaan,
had schapen, runderen en tenten.
Maar het land kon niet dragen
dat zij daar samen zich vestigden.
Zo talrijk was hun bezit
dat zij zich daar niet samen konden vestigen.
En er ontstond getwist
tussen de herders van de kudden van Abram
en de herders van de kudden van Lot.
- Toen zaten in dat land Kanaänieten en Perizieten. –
Abram sprak tot Lot:
 Laat er geen twist zijn tussen mij en jou,
 tussen mijn herders en jouw herders -
 wij zijn toch broeders, wij mannen?
 Ligt niet het hele land voor je aangezicht?
 Maak je toch van mij los;
 jij naar links, ik naar rechts,
 jij naar rechts, ik naar links.
Lot hief zijn ogen op
en zag heel de omstreek van de Jordaan,
rijk aan water overal
- het was nog voordat DE LEVENDE Sodom en Gomorra had vernietigd -
als de tuin van DE LEVENDE,
als Egypteland,
wanneer je komt bij Zoar.
Lot koos voor zichzelf de hele omstreek van de Jordaan.
Lot brak op, naar het oosten
en zij maakten zich los van elkaar, de man en zijn broeder.
Abram vestigde zich in het land Kanaän
en Lot vestigde zich in de steden van de omstreek
en sloeg zijn tenten op tot bij Sodom.
De mannen van Sodom waren zeer misdadig en slecht voor DE LEVENDE,
zeer slecht.

DE LEVENDE sprak tot Abram,
nadat Lot zich van hem had losgemaakt:
Nu dan, hef je ogen op
en zie vanaf de plaats waar je staat
naar het noorden, het zuiden,
het oosten, het westen,
Want het hele land dat jij ziet,
ik zal het aan jou en aan je nageslacht geven voor altijd.
Ik zal je nageslacht maken als het stof van de aarde:
als iemand het stof van de aarde kan tellen.
Sta op, ga door het land
in zijn lengte, in zijn breedte,
aan jou zal ik het geven.
Abram sloeg zijn tenten op,
kwam en zat neer bij de steeneiken van Mamre, bij Hebron.
Daar bouwde hij een offerplaats voor DE LEVENDE.

[1] Overigens hebben we vanwege de Vredesweek een klein gedeelte van het verhaal van Abraham overgeslagen. Dat gedeelte speelde ook in Egypte. Verteld wordt dat Abram om zijn eigen hachje te redden bijna zijn vrouw Sarai aan de Farao verpatst. Ook daar wordt duidelijk waar 'Egypte' voor staat. En wat Egypte met je doet. Egypte is het land waar je zo je geloof verliest. Omdat je uiteindelijk kiest voor je eigen hachje. Feiten wegen immers zwaarder dan het Woord, toch?

De 'plagen' waarmee DE LEVENDE de Farao, en niet minder ook Abram, tot de orde roept zijn dezelfde als de plagen welke later zullen plaatsvinden in het verhaal van Mozes, en welke de opmaat zullen zijn naar de uittocht. wapen van de vrede.